Теорія та історія держави і права

УДК 343.1
DOI 10.33244/2617-4154.3(20).2025.91-96

О. М. Бодунова,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правничої лінгвістики,
Державний податковий університет
email: olesalasuk@gmail.com
ORCID 0000-0001-9179-5985;
Т. П. Яцик,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора з навчально-методичної роботи
ННІ економічної безпеки та митної справи,
Державний податковий університет
email: t.p.yatsyk@dpu.edu.ua
ORCID 0000-0003-4207-4633

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ВИМІР

Стаття присвячена аналізу проблем, труднощів і специфіки юридичного перекладу як одного з найскладніших видів вузькоспеціалізованого перекладу. Доведено, що юридичний переклад є однією з найбільш складних і відповідальних сфер перекладацької діяльності. Його специфіка полягає не лише в точності передання змісту, а й у потребі відображення правової системи країни, мова якої є цільовою. Помилки в перекладі юридичних документів можуть мати серйозні правові наслідки – від неправильного тлумачення умов договорів до судових спорів і фінансових втрат.

Визначено основні чинники, які впливають на якість перекладу юридичних текстів, зокрема різницю між правовими системами, динамічність законодавства, складність термінології, культурні особливості та вимоги до професійної компетентності перекладача. У роботі здійснено огляд стану наукових досліджень у галузі юридичного перекладу, виокремлено основні тенденції та виклики сучасності. Крім того, перекладач повинен постійно відстежувати зміни в законодавстві як країни-джерела, так і цільової країни. Це особливо важливо під час перекладу договорів, нормативних актів або судових документів. Відповідно, актуальність знань є ключовою умовою професійної компетенції.

© Бодунова О. М., Яцик Т. П., 2025

На практиці перекладачі стикаються також із синтаксичними та пунктуаційними труднощами. Так, юридичні тексти часто характеризуються складними синтаксичними структурами: довгі речення, пасивні конструкції, значна кількість уточнень. Перекладач має не лише грамотно передати зміст, а й зберегти офіційний стиль документа. Пунктуаційні норми (зокрема, оксфордська кома) можуть призвести до двозначностей у перекладі, якщо не враховувати відмінності мовних систем.

Запропоновано способи підвищення якості перекладу правових документів у контексті міжнародної комунікації.

Для забезпечення якості юридичного перекладу потрібно розробляти спеціалізовані глосарії, здійснювати регулярне навчання перекладачів у галузі права, створювати умови для міждисциплінарної співпраці між юристами та перекладачами, розвивати стандарти якості у сфері перекладацьких послуг.

Розвиток юридичного перекладу є важливою умовою ефективної міжнародної співпраці, інтеграції України в світовий правовий простір і забезпечення правової безпеки комунікацій.

Ключові слова: *юридичний переклад, термінологія, правова система, еквівалентність, локалізація, міжкультурна комунікація, перекладознавство.*

Постановка проблеми. Юридичний переклад є однією з найбільш складних і відповідальних сфер перекладацької діяльності. В умовах глобалізації та зростання міжнародних зв'язків попит на юридичний переклад постійно зростає. Водночас дефіцит висококваліфікованих спеціалістів у цій галузі створює додаткові ризики. Саме тому дослідження проблематики юридичного перекладу набуває особливої актуальності.

Сучасні тенденції розвитку права, економіки та міждержавних відносин вимагають чіткого й точного перекладу юридичних текстів. Будь-яке непорозуміння в трактуванні термінів або положень може призвести до значних юридичних помилок. З огляду на інтеграційні процеси України до європейського правового простору, а також активізацію зовнішньоекономічних зв'язків питання якісного юридичного перекладу стає особливо важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми юридичного перекладу досліджувалися в працях таких науковців: Р. Якобсон, Ю. Найда, Ж. Дельї, П. Ньюмарк, Л. Венуті, а в українській науковій традиції: А. Шевченко, О. Чередниченко, І. Корунець, Н. Костенко. Проте більшість досліджень зосереджено на питаннях еквівалентності, передачі термінологічних одиниць і проблемах міжкультурної адаптації юридичних текстів. Водночас питання поєднання лінгвістичної, правової та культурної компетентностей перекладача залишається недостатньо вивченим у вітчизняній перекладознавчій школі.

Мета дослідження – проаналізувати основні проблеми юридичного перекладу, з'ясувати причини їхнього виникнення та визначити можливі способи підвищення якості перекладацьких послуг у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Юридичний переклад належить до найвідповідальніших видів перекладу, адже кожне слово в правовому документі має юридичну силу. Перекладач має не лише досконало знати обидві мови, а й володіти базовими знаннями у сфері права.

Особливість юридичних текстів полягає в їхній формалізованості, складній структурі, термінологічній насиченості та відсутності синонімії. Кожен термін має чітке правове значення, що не допускає двозначного тлумачення.

Однією із фундаментальних проблем у сфері порівняльного правознавства та міжнародного права є значна різниця між правовими системами різних держав. Найбільш показовим прикладом є англосаксонська правова система (common law) та континентальна правова система (continental law). Англосаксонська система базується на прецедентному праві, тобто на рішеннях судів, які набувають обов'язкової сили для подальшого вирішення аналогічних справ. Судова практика й інтерпретація судових рішень відіграють тут центральну роль у формуванні права. Водночас континентальна система орієнтована на кодифіковані закони та нормативні акти, які мають систематизовану структуру й визначають правові норми заздалегідь, а суди виконують насамперед функцію застосування закону [1].

Унаслідок таких підходів до формування та застосування права виникають суттєві труднощі під час порівняння та адаптації правових термінів. Наприклад, правові конструкції типу *equity, trust, consideration* у системі common law не мають прямого аналога в українському законодавстві й континентальній правовій традиції. Схожі проблеми виникають і з інститутами, які в одних країнах існують як самостійні правові категорії, а в інших можуть бути розпорошені між різними нормативними положеннями.

Це створює ряд практичних і теоретичних проблем. По-перше, виникають складнощі з перекладом і тлумаченням нормативних актів у міжнародній правовій практиці. По-друге, у процесі підготовки міжнародних договорів або угод, де передбачено застосування різних правових систем, складно досягти однозначного юридичного розуміння термінів і правових наслідків. По-третє, українські правники та науковці стикаються з потребою в адаптації або створенні нових правових інститутів для коректного інтегрування міжнародних стандартів у національне законодавство [1; 2].

Отже, відмінності між правовими системами не лише ускладнюють юридичну комунікацію, але й ставлять перед державою завдання розробки методології гармонізації законодавства та формування перекладних термінів із урахуванням специфіки українського права. Це є актуальним як для наукових досліджень, так і для практичної діяльності юристів у міжнародних справах.

Крім того, відсутність прямого еквівалента в цільовій мові змушує перекладача використовувати описові конструкції або додаткові пояснення для збереження юридичного змісту терміна. Класичним прикладом є переклад терміна «*indeterminate sentence»* як «вирок до невизначеної міри покарання», що супроводжується роз'ясненням механізму визначення терміну відбування покарання. Такий підхід дає змогу передати не лише лексичне значення, а й юридичну сутність правової конструкції, що є критично важливим у професійній діяльності юриста та перекладача [3].

Еквівалентність у юридичному перекладі виходить за межі простого лексичного збігу: вона передбачає збереження юридичної функції документа та його правових наслідків. Невідповідність у виборі терміна може призвести до спотворення правової сутності документа або до неправильного тлумачення положень законодавства. Так,

термін «*Department of the Interior»* у США не відповідає українському «Міністерство внутрішніх справ», оскільки виконує зовсім інші функції, зокрема у сфері екології, інфраструктури та управління природними ресурсами.

Крім того, перекладач зобов'язаний постійно відстежувати зміни в законодавстві як країни-джерела, так і цільової країни. Це особливо актуально під час перекладу договорів, нормативних актів, судових рішень та інших юридично значущих документів, де будь-яка неточність може мати серйозні правові наслідки. У цьому контексті актуальність знань і постійне оновлення інформації є ключовими умовами професійної компетентності перекладача, оскільки від точності та повноти перекладу залежить не лише правильність юридичної комунікації, а й дотримання правових норм і гарантій сторін у міжнародних та національних правовідносинах [4].

На практиці перекладачі стикаються також із синтаксичними та пунктуаційними труднощами. Так, юридичні тексти часто характеризуються складними синтаксичними структурами: довгі речення, пасивні конструкції, значна кількість уточнень. Перекладач має не лише грамотно передати зміст, а й зберегти офіційний стиль документа. Пунктуаційні норми (зокрема, оксфордська кома) можуть призвести до двозначностей у перекладі, якщо не враховувати відмінності мовних систем.

Культурні особливості та національний менталітет відіграють важливу роль у юридичному перекладі, оскільки право відображає соціокультурні традиції та цінності народу. У цьому контексті переклад юридичних документів неможливий без урахування культурного підтексту та специфіки правових інститутів країни-джерела і цільової країни. Наприклад, положення сімейного або спадкового права можуть істотно відрізнятися між державами, що впливає на розуміння й інтерпретацію відповідних правових понять, процедур і термінів. Ігнорування культурного контексту може призвести до неправильного тлумачення норм та спотворення юридичного змісту документа [5].

Варто зазначити, що якісний юридичний переклад можливий лише за умови високої кваліфікації перекладача, який поєднує глибокі знання мов і права. До основних вимог належать: володіння мовами перекладу на рівні носія, відповідна юридична або філологічна освіта, практичний досвід роботи з юридичними документами, навички роботи з CAT-інструментами, глосаріями та пам'яттю перекладів, а також висока увага до деталей і професійна відповідальність.

Однак ринок перекладацьких послуг сьогодні стикається із серйозним дефіцитом кваліфікованих кадрів. Це зумовлено високими вимогами до компетенції та відповідальності таких осіб, які потрібні для роботи з юридичними текстами. Як наслідок, зростає потреба в підготовці фахівців нового покоління, здатних інтегрувати мовні, правові та міжкультурні компетенції. Забезпечення таких умов підготовки є ключовим чинником підвищення якості юридичного перекладу й ефективності міжнародної правової комунікації.

Висновки. Юридичний переклад є складним і багатогранним процесом, що передбачає інтеграцію мовних, правових та культурних знань. Основні труднощі, з якими стикається перекладач, зумовлені значними відмінностями правових систем, динамічністю законодавства, складністю юридичної термінології, а також особливостями синтаксису

та стилю офіційно-правових документів. Відсутність точних еквівалентів у цільовій мові змушує використовувати описові конструкції або додаткові пояснення, що зберігають юридичну функцію тексту.

Для забезпечення високої якості юридичного перекладу потрібно впроваджувати комплекс заходів. До них належать:

1) розробка спеціалізованих глосаріїв та пам'яті перекладів;
2) регулярне навчання перекладачів у галузі права, охоплюючи міжкультурні та міжсистемні аспекти;
3) створення умов для міждисциплінарної співпраці між юристами та перекладачами;
4) розвиток і впровадження стандартів якості у сфері перекладацьких послуг.

Розвиток професійного юридичного перекладу є важливою умовою ефективної міжнародної співпраці, інтеграції України в світовий правовий простір, а також забезпечення правової безпеки комунікацій. Він дає змогу гарантувати точність передачі правових норм, зменшити ризик юридичних непорозумінь і сприяє впровадженню міжнародних стандартів у національну правову практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation.* Routledge, 1995.
2. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (англійська мова).* К. : Видавничий центр «Академія», 2003. С. 143–157.
3. Чередниченко О. І. *Проблеми перекладознавства: теорія, практика, методика.* К. : Либідь, 2010. С. 34–38.
4. Шевченко А. В. *Юридичний переклад як міждисциплінарна галузь знань. Вісник Київського університету.* 2017. № 2. С. 115–122.
5. Костенко Н. *Проблеми еквівалентності в юридичному перекладі. Мовні і концептуальні картини світу*. 2020. № 12. С. 45–52.

REFERENCES

1. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. Routledge, 1995.
2. Korunets I. V. Teoriia i praktyka perekladu (anhliiska mova). K. : Vydavnychyi tsentr «Akademiia», 2003. S. 143–157.
3. Cherednychenko O. I. Problemy perekladoznavstva: teoriia, praktyka, metodyka. K. : Lybid, 2010. S. 34–38.
4. Shevchenko A. V. Yurydychnyi pereklad yak mizhdystsyplinarna haluz znan. *Visnyk Kyivskoho universytetu.* 2017. № 2. S. 115–122.
5. Kostenko N. Problemy ekvivalentnosti v yurydychnomu perekladi. *Movni i kontseptualni kartyny svitu.* 2020. № 12. S. 45–52.

O. M. Bodunova, T. P. Yatsyk. CURRENT ISSUES IN THE TRANSLATION OF LEGAL TEXTS: LINGUISTIC AND LEGAL DIMENSIONS

The article is devoted to the analysis of problems, difficulties and specifics of legal translation as one of the most complex types of highly specialised translation. It has been proven that legal translation is one of the most complex and responsible areas of translation activity. Its specificity lies not only in the accuracy of conveying the content, but also in the need to reflect the legal system of the country whose language is the target language. Errors in the translation of legal documents can have serious legal consequences, ranging from misinterpretation of contract terms to litigation and financial losses.

The main factors affecting the quality of legal translation have been identified, in particular the differences between legal systems, the dynamic nature of legislation, the complexity of terminology, cultural characteristics and the requirements for the professional competence of translators. The paper reviews the state of scientific research in the field of legal translation and highlights the main trends and challenges of today. In addition, translators must constantly monitor changes in the legislation of both the source country and the target country. This is especially important when translating contracts, regulations or court documents. Accordingly, up-to-date knowledge is a key requirement for professional competence.

In practice, translators also encounter syntactic and punctuation difficulties. Legal texts are often characterised by complex syntactic structures: long sentences, passive constructions, and numerous clarifications. The translator must not only convey the content accurately, but also preserve the formal style of the document. Punctuation rules (in particular, the Oxford comma) can lead to ambiguities in translation if differences between language systems are not taken into account.

Ways to improve the quality of legal document translation in the context of international communication are proposed.

To ensure the quality of legal translation, it is necessary to develop specialised glossaries, provide regular training for translators in the field of law, create conditions for interdisciplinary cooperation between lawyers and translators, and develop quality standards in the field of translation services.

The development of legal translation is an important condition for effective international cooperation, Ukraine's integration into the global legal space, and ensuring the legal security of communications.

Keywords: *legal translation, terminology, legal system, equivalence, localisation, intercultural communication, translation studies.*

Стаття надійшла до редколегії 2 жовтня 2025 року